

EKONOMIKA PROIZVODNJE, RESTRUKTURIRANJE I KONKURENTNOST UNUTAR MLJEKARSKOG SEKTORA S POVEZNICOM UKIDANJA KVOTA

Marina Gašić, mag. ing. agr., Hrvatski zavod za zapošljavanje
Beketinci, Čepinska 148, 31 403 Vuka, Hrvatska
Telefon: 00385-91-189-5040, e-mail: gasic.marina04@gmail.com

SAŽETAK

U glavnom gradu EU-a, Bruxellesu, pridružili su se i naši proizvođači mlijeka na dan ukidanja kvota za proizvodnju mlijeka akciji proizvođača mlijeka. Zemlje razvijenog mljekarstva očekuju 20 % porasta proizvodnje bez ekonomskih posljedica, no Republika Hrvatska nema takav tržišni alat zbog gubitka velikog broja proizvođača, odnosno isporučitelja mlijeka. Kvote ne ugrožavaju Hrvatsku jer odobrena kvota znatno je veća u odnosu na količinu ukupne proizvodnje mlijeka. Prema izvješću Europske komisije iz prosinca 2013., zbog loših klimatskih prilika i visokih troškova stočne hrane proizvodne kvote EU članica nisu ostvarene za oko 6 %. Dobar primjer su Austrija, Cipar, Poljska i Njemačka te Danska koje su proizvele više od svojih kvota. Zajednička agrarna politika daje praktičnu i organizacijsku potporu za Mliječni paket gdje su određena jasna pravila otkupa mlijeka i njegove cijene u pisanim ugovorima između proizvođača i mljekarske industrije. Tijekom djelovanja sustava kvota restrukturiran je mliječni sektor, odnosno godišnje je proizvodnju napuštalo oko 6 % proizvođača. Poboljšanjem u genetici i učinkovitosti hrane dovodi do povećanja prosječnog prinosa po kravi, iako situacija u tom pogledu znatno varira unutar članica EU-a. Specijalizirane farme u EU-15 članicama ostvaruju prosječan prinos mlijeka od 7300 kg/krava za prosječno stado od 54 krave, dok ostale članice EU-a ostvaruju prosječan prinos mlijeka 5700 kg/krava za prosječno stado 19 krava. Zbog strukture stada ne možemo biti konkurentni farmama u SAD-u sa 115 krava, Australiji sa 258 i Novom Zelandu sa 458 krava.

Ključne riječi: ukidanje kvota; zajednička agrarna politika; Mliječni paket; restrukturiranje i konkurentnost

1. UVOD

Razvoj agroekonomske poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj najbolje opisuju riječi akademika V. Stipetića: „Nema znanstvenog radnika koji se nije nagibao nad prošlost vlastite discipline. U davnim vremenima nalazio je pisce, koji su ponekad začuđujućom lucidnošću otkrivali iste fenomene kao i on sam i predlagali slična rješenja... Ti naši agrarni ekonomisti, do jučer nepoznati širokoj javnosti, ..., bili su mali kotačići koji su upirali da kola gospodarskog napretka krenu brže i efikasnije iz gliba zao-stalosti u kome smo stoljećima stajali“ (Stipetić, V., 1990, 1). Razlozi zbog kojih se posvećuje sve veća pozornost poljoprivredi postajali su s vremenom složeniji, trajniji po djelovanju i sadržaju, posebice s ekonomskog gledišta. Rezultat je tome eksponencijalni porast broja stanovnika što je pak zahtijevalo odgovarajuće povećanje proizvodnje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Razvojem prirodnih znanosti, posebice kemije, biologije i tehničkih znanosti, postavljeni su temelji postupnog razvoja agronomije koja je formirana kao zasebna znanstvena disciplina. Stvaranjem broj-nih asocijacija i međunarodnih trgovinskih organizacija poput EU-a i WTO-a, poljoprivreda je bila sre-dišnji problem. No, međunarodne organizacije, posebice FAO, nisu dopuštale da problem prehrane stanovništva u svijetu postane potpuno marginaliziran.

Primijenjena znanost o zakonima ratarstva te skup teorijskih i praktičnih znanja koja se odnose na zakone života i razvitka biljaka i životinja čine definiciju agronomije. Gledajući ekonomski aspekt poljoprivrede, može se jednostavno reći da poljoprivreda predstavlja dio gospodarstva, te shodno tome, za ekonomski sadržaj proučavanja poljoprivrede obuhvaća djelovanje ekonomskih zakona u poljoprivredi. Kumulativno, agronomija obuhvaća zakone života i razvitka biljaka i životinja, a ekono-mika ekonomske aspekte toga života i razvitka.

Poljoprivredna je proizvodnja stoljećima ostala nepromijenjena, a razlog je tome što su iskustva uz-goja biljaka i životinja prenesena s generacije na generaciju. S obzirom na to da biotehničke znanosti sve više dosežu konstantan razvoj, takav način poljoprivredne proizvodnje nastoji se promijeniti, od-nosno nastoji se postupno educirati poljoprivrednike. Postizanje određene poljoprivredne stručnosti ovisi djelotvornost bilo koje mjere agrarne politike.

Agrarna politika predstavlja ukupnu djelatnost nositelja ekonomske politike prema poljoprivredi. Kako se poljoprivreda razvija na tržišnim načelima, tako se i ekonomski cilj razvitka poljoprivrede može definirati kao podmirivanje agregatne potražnje poljoprivrednih proizvoda sa što nižim uku-pnim troškovima. Nedovoljna primjena određenih agrotehničkih mjera te nestabilnih ekonomskih uvjeta proizvodnje, poljoprivredu unutar Republike Hrvatske prate velike godišnje oscilacije s brojnim posljedicama. Prema tome, stabilizacija poljoprivredne proizvodnje i njezine ponude treba postaviti kao jedan od ciljeva razvoja poljoprivrede.

Mljekarski sektor čini temelj za gospodarski i industrijski razvoj mnogih ruralnih i planinskih područja u EU-u. Unutar posljednje tri godine oko 6 milijardi eura ulaganja rezultiralo je izravnim zapošljava-njem oko 300.000 ljudi. Važno je napomenuti kako se ovaj broj spomenutih zaposlenih ljudi odnosi samo na djelatnike u mljekarama te ne uključuje zaposlene na farmama i ostalim sektorima koji su povezani unutar mliječnog lanca. Ovaj podatak zapravo govori koliko je čvrsta društvena snaga mlje-karstva. Industrije koje prerađuju mlijeko surađuju s više od milijun mliječnih farmi na području EU-a i na taj način oblikuju europski ruralni prostor. Ovakva poslovna suradnja rezultira doprinosom u visini od 14 % u ukupnom poljoprivrednom dohotku EU-a, čime zaključujemo kako ovime poduzeća pokazuju inovativnost, konkurentnost i dinamiku europskoga mljekarskog sektora.

Mnogi farmeri nisu dočekali s prevelikim veseljem ukidanje kvota jer su uvedena ograničenja kombinirana hranom, zemljištem i gnojivom. FAO navodi kako će do 2025. godine svijetu biti potrebno 60 % više hrane. Prema tome, ukidanje kvota od 1. travnja 2015. za mnoge farmere, u suštini, dolazi u pravo vrijeme. U konačnici to znači da nakon tri desetljeća proizvodnje mlijeka unutar ograničenja ponovno dolazi sustav koji ne ograničava istu.

Afrika, Azija i Latinska Amerika područja su gdje se javlja izrazito visoka potražnja za mlijekom, gdje se istraživanjima dolazi do podataka kako će potražnja za mlijekom i mliječnim proizvodima rasti 2,2 % godišnje do 2025. godine. U Europi postoji pet zemalja koje proizvode najveće količine mlijeka, to su Nizozemska, Njemačka, Francuska, Poljska i Velika Britanija. Navedene zemlje ističu posebno veselje ukidanjem kvota, ali sa zadržkom jer postoje restrikcije kombinirane hranom, zemljištem i gnojivom, temeljem kojih će ipak biti ograničena proizvodnja mlijeka.

2. UKIDANJE KVOTA UNUTAR EUROPSKOG MLJEKARSTVA I OPSTANAK MALIH OBITELJSKIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA

U zemljama s razvijenim mljekarstvom ukidanje kvota može biti problem za srednje mljekarstvo i male proizvođače jer su do sada uživali stabilnu otkupnu cijenu. Bruxelles predviđa interventan otkup mlijeka u prahu i maslaca koji je usmjeren prema tim zemljama. Također, te zemlje mogu izvesti svoje mlijeko i mliječne prerađevine u druge zemlje članice, što su i do sada radile bez ograničenja jer smo jedinstveno tržište. Vrlo je zanimljiv izvoz prerađevina u treće zemlje jer je Azija enormno tržište velikih mogućnosti, a još uvijek nema dovoljnu proizvodnju.

Stare članice EU-a, odnosno zemlje razvijenog mljekarstva, očekuju 20 % porasta bez ekonomskih posljedica za njih, računajući na mjere koje će im biti na raspolaganju. Republika Hrvatska nema takav tržišni alat. Zbog rizika proizvodnje i trenutne nestabilnosti čak ni veliki proizvođači nisu spremni povećavati svoje kapacitete, odnosno proizvodnju.

Kvota nas nisu ugrožavale jer je nama odobrena kvota znatno veća od naše ukupne proizvodnje mlijeka za otkup, ali ugrožavat će nas to što smo i do sada uvozili mlijeko iz Slovenije, Slovačke i Mađarske. Nažalost, mi razvojne planove nemamo, kao ni vatrogasne mjere koje Bruxelles nudi za cijelo područje EU-a. Naravno, te mjere su usmjerene prema razvijenim zemljama članicama EU-a.

Stočna hrana iz 2013./2014. dosegla je nižu razinu, ali otkupne cijene mlijeka povisile su se zbog smanjenja ponude na svjetskom tržištu, što je proizvođačima smanjilo pritisak na troškove iz 2012./2013.

Prognozira se rast potražnje svježeg mlijeka u dužem roku, gdje bi preporučena dnevna konzumacija od 0,5 litre mlijeka uvjetovala trostruko veću proizvodnju do 2050. godine. Teško je očekivati realizaciju ovakve dnevne konzumacije, ali bez obzira na to očekuje se dodatnih tri milijuna potrošača do 2050. uz trenutnih 1,8 milijuna potrošača.

Mljekarstvo ima ekonomski, ali i socijalni značaj, te ima vrlo važnu ulogu na makroekonomskoj razini svake zemlje. Mljekarstvo Novog Zelanda čini 10 % BDP-a i jedan je od najvažnijih izvoznika. Procjenjuje se da oko 900 milijuna ljudi živi na farmama, što čini više od 10 % svjetske populacije.

Europa će uvijek biti vrhunac mljekarskog sektora jer europska industrija donosi oko 9,3 bilijuna eura trgovinskoj bilanci EU-a. Ponuda i potražnja se konstantno nadilaze, a takvo stanje mogu izdržati najizdržljiviji i najprilagodljiviji osluškujući tržišne signale na koje odmah reagiraju.

Ukidanjem kvota farmeri ne ostaju bez potpora, nego je sačinjena sigurnosna mreža mjera umjesto interventne cijene, kako se ne bi dogodile prevelike oscilacije cijene mlijeka. Također se predviđaju potpore za skladištenje mlijeka u prahu ako se dogodi velika ponuda mlijeka unutar EU-a. Predviđena su i dodatna plaćanja za proizvodnju u posebnim uvjetima i posebnim područjima. Temeljem toga zajednička agrarna politika 2013. predviđjela je oko 800 milijuna eura za pomoć u 2015. za 18 zemalja članica. Zajednička agrarna politika daje praktičnu i organizacijsku potporu za Mliječni paket kojim su jasno određena pravila između proizvođača i mljekarske industrije.

U Republici Hrvatskoj najviše proizvedenog mlijeka bilo je 2009. sa 317 milijuna litara, odnosno 72 litre po stanovniku. Od tada je potrošnja u blagom padu, a jedan je od uzroka recesija. U Hrvatskoj je recesija utjecala na smanjenje potrošnje mlijeka u 2014. za 3,1 % u odnosu na 2013. čime je dosegnuto 62,5 litre po stanovniku. U tom periodu potrošači su više trošili trajno mlijeko, odnosno odnos potrošnje trajnoga i pasteriziranog mlijeka bio je 75 : 25, iako se uvijek više koristilo trajno mlijeko zbog određenih prednosti za potrošače.

Broj isporučitelja mlijeka smanjen je za 2,02 % u odnosu na 2014., a prosječna godišnja isporuka mlijeka po isporučitelju porasla je u 2014. za 14,27 % u odnosu na 2013. godinu. Godišnja isporučena količina mlijeka porasla je 2014. za 3,74 % u odnosu na 2013. godinu.

Revitalizaciju mljekarskog sektora potrebno je poticati i promidžbenim aktivnostima na domaćem tržištu, kao i na tržištu EU-a te na područjima trećih zemalja. Osim klasičnoga svježeg mlijeka trebao bi se više iskoristiti potencijal u razvijanju inovativnih visokovrijednih mliječnih proizvoda poput prehrambenih proizvoda za djecu, sportaše i treću dob.

Sva uspješna hrvatska gospodarstva bila su na proizvodnji od tri do sedam mliječnih grla i nositelji tih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava ljudi su koji pripadaju u 10 % onih koji su manje kreativni, inovativni i poduzetni. Do danas nitko nije našao konkretan prijedlog rješenja na kojoj je organizacijskoj, tehnološkoj, ekonomskoj i stručnoj osnovi moguće zadržati opstanak malih gospodarstava u proizvodnji mlijeka. Ni jedno VIP istraživanje nije dalo rezultata, a na ista su do sada potrošena enormna sredstva. Dakle, nisu doneseni rezultati koji su primjenjivi u proizvodnji, nije prikazano kako se proizvodnja neke poljoprivredne grane povećala na osnovi primjene rezultata i znanstvenih doprinosa nekog od VIP istraživanja.

Nažalost, spomenuta se istraživanja nisu bavila problematikom opstanka i razvoja malih i srednje velikih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u proizvodnji mlijeka, dok su primjerice mala gospodarstva koja se bave proizvodnjom mlijeka u Švicarskoj, Italiji i Austriji opstala. U tim zemljama iza tamošnje agrarne politike stoji struka tih zemalja, koja se konstantno bavila i danas se bavi problemima prakse te pronalaženjem rješenja unutar agroekonomskih kretanja uz primjenu suvremene organizacije i tehnologije u proizvodnji stvaranjem novostvorene vrijednosti na malim obiteljskim gospodarstvima. Koliko je struka u Republici Hrvatskoj svojim istraživanjima, strategijama i operativnim programima te kreiranjem agrarne politike pridonijela održanju postojeće proizvodnje, razvoju i napretku poljoprivredne proizvodnje, odnosno stvaranju novostvorene vrijednosti? Očigledno je da se naša struka i praksa razilaze.

Razlika je između zemalja koje su maloprije spomenute i Hrvatske u tome što se u tim zemljama struka školovala za potrebe stvarnog života, proizvodnje, praktičnih rješenja i primjene suvremene tehnologije, dok se u Hrvatskoj sustav školovanja okretao teoriji, a ne praksi i potrebama stvarnog života.

Mladi u Hrvatskoj napuštaju selo i poljoprivredu, posebice stočarstvo, gdje se temeljem toga stvorio veliki broj staračkih domaćinstava. S tolikim brojem staračkih kućanstava s godinama došlo je do propasti velikog broja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, što se i dalje nastavlja.

Sadašnji trend propasti hrvatskog stočarstva i hrvatskih stočarskih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, odnosno farmi, i dalje će se nastaviti, a posebice mala i srednja gospodarstva. Potrebna su ulaganja u razvoj gospodarstva. Pojedine zemlje imale su i imaju poticajne mjere gdje im je cilj obvezati farmere na stručno osposobljavanje te na mjerljiv razvoj i mjerljivo povećanje proizvodnje. Primjerice, u Hrvatskoj ovakve mjere nisu uvjetovane.

Oko 20 % farmera poticajna sredstva ulagali su u okrupnjavanje posjeda, u povećanje proizvodnje po mliječnom grlu, u nabavku bolje genetike, u tehnologiju i organizaciju proizvodnje, u kupovanje potrebne mehanizacije i repromaterijala. Nabavka mehanizacije u pojedinim zemljama strogo je regulirana. Primjerice, u Nizozemskoj je nemoguće kupiti veću mikser prikolicu nego što je potrebno pojedinom gospodarstvu. Kod njih je to regulirano prije 70 godina, a u Hrvatskoj je bio trend kupiti što veću mehanizaciju jer time su bila i veća kapitalna ulaganja.

Najveći dio ljudske populacije funkcionira na osnovama naučenog i tradicionalnog, a vrlo je mali postotak poduzetnih, kreativnih i inovativnih osoba koje automatski prihvaćaju stručne savjete i mišljenju tradicionalnu tehnologiju te organizaciju proizvodnje sa suvremenim dostignućima stalnog razvoja.

Oko 10 % malih gospodarstava ostvarilo je razvoj s rezultatima, odnosno okrupnjavanje posjeda, povećanje proizvodnje po mliječnom grlu, izgradnja staja i silosa, nabavka potrebne mehanizacije većeg učinka, s investicijama vlastitih sredstava ili kreditima. To su ogledna gospodarstva koja predstavljaju modele razvoja te pokazuju kako je i dalje na malom posjedu do 10 grla, srednje velikom do 30 te velikom posjedu do 60 i više grla moguće napredovati.

Skupini ljudi od 90 % populacije koja je sklona tradicionalnom radu i razmišljanju „radi kao otac“ prema naučenoj šablona, u razvijenim zemljama, prišlo se organiziranju obveznog školovanja i stručnog osposobljavanja farmera u nižim, srednjim i višim poljoprivrednim školama zanatskog profila. Dakle, škole u kojima se uči zanat i iz kojih se izlazi kao gotov majstor s naučenom suvremenom tehnologijom i organizacijom proizvodnje.

U Republici Hrvatskoj se u školama dala prednost na teoretsko obrazovanje, a manje na osposobljavanje za rješavanje konkretnih proizvodnih problema u organizaciji i tehnologiji proizvodnje. To je jedan od najvećih promašaja hrvatskog školstva. Cjelokupno se gospodarstvo Hrvatske s poljoprivredom i stočarskom proizvodnjom već 60 godina nalazi u stalnom procesu razvoja.

Za primjer uspješnog razvoja jednoga malog gospodarstva u proizvodnji mlijeka koje je svoj ukupan razvoj na početku djelovanja održavalo okvire malog gospodarstva, a s vremenom je doseglo okvire velikog gospodarstva, treba istaknuti kao model razvoja i opstanka takvih gospodarstava u proizvodnji mlijeka, a to je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo Josip Gašić iz Beketinaca. Prije dvadesetak i više godina bilo je to malo gospodarstvo s pet grla i toliko jutara zemlje. Uz čvrstu volju i želju za uspjehom te savjetima struke, ovo se gospodarstvo razvilo u veliko gospodarstvo. Na gospodarstvu je napravljena farma sa suvremenom tehnologijom prije više od deset godina, također gospodarstvo posjeduje svu potrebnu mehanizaciju te zemljište koje je potrebno kako bi se osigurala hrana za proizvodnju mlijeka. Investicije su bile velike, ali u skladu s mogućnostima, odnosno jedan dio sredstava se uzimao iz vlastitih izvora i jedan dio kreditom. Krediti su otplaćeni i u izgradnji je još jedna farma.

Razlog izgradnje i proširenja proizvodnje je taj što djeca koja su odrasla na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu Josip Gašić ne žele odustati od mliječne proizvodnje, nego dapače, svoju stručnost koju su stekli radom uz roditelje te školovanjem u srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama, žele iskazati i oplemeniti na svom gospodarstvu. Nije li ovo dobar primjer modela obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, a ujedno i stočarskog gospodarstva u proizvodnji mlijeka?

3. RESTRUKTURIRANJE I KONKURENTNOST, TE REGIONALIZACIJA MLJEKARSKE PROIZVODNJE

Sustav kvota djelovao je na prestrukturiranje mliječnog sektora, odnosno oko 6 % proizvođača godišnje napuštalo je proizvodnju. Prednost je što se povećavala veličina stada s poboljšanom genetikom i učinkovitošću hrane što je rezultiralo povećanjem prosječnog prinosa po mliječnom grlu. Specijalizirane farme u najstarijim zemljama članicama EU-15 ostvaruju prinos mlijeka od 7300 kg/grlu za prosječno stado od 54 grla, a u ostalim zemljama članicama prosječan prinos mlijeka je 5700 kg/grlu za prosječno stado od 19 grla. Zbog strukture stada ne možemo biti konkurentni farmama u SAD-u sa 115 grla, Australiji sa 258 grla i Novom Zelandu sa 413 grla.

Tijekom limitirane proizvodnje mlijeka unutar kvota ukupna razina proizvodnje ostala je stabilna, no veća tržišna orijentacija uzrokovala je veći pomak prema dodanoj vrijednosti proizvoda. Europski sektor mljekarstva nakon ukidanja kvota, proizvodnju treba bazirati na potrebama i mogućnostima tržišta. Rast broja stanovnika, kao i povećanje dohotka te promjena prehrambenih preferencija kupaca svakako su pozitivni čimbenici potražnje.

Najveći je proizvođač mlijeka Njemačka, a najveći izvoznik Irska. Njemačka je navodno u periodu od 1984. do 2015. godine za 21 slučaj zahtjeva za povećanje kvota platila penale vrijednosti 2 milijarde eura. Proizvođači ovih zemalja ukidanje kvota smatraju prilikom za veću profitabilnost. Irska smatra kako svako deseto dijete u svijetu raste zahvaljujući irskom mlijeku.

EU prognostičari predviđaju kako će Nizozemska, Njemačka, Francuska i Irska povećati svoju proizvodnju u sljedećih pet godina za 11 do 24 %, a u Finskoj i Velikoj Britaniji očekuje se pad proizvodnje od 16, odnosno 7 %. Kod ostalih zemalja članica očekuje se pad proizvodnje od 9 do 13 %.

Sustav proizvodnje mlijeka bit će pod većim pritiskom, doći će do veće konkurencije u korištenju poljoprivrednih površina, dok u području intenzivne proizvodnje dolazi do porasta troškova stočne hrane.

Pojavit će se komparativne prednosti područja s prirodnim pašnjacima i livadama koje vrednuju stočarstvo. Sada se postavlja pitanje je li moguće na taj način unaprijediti mliječno gospodarstvo unatoč malom broju grla ili će baš ta mala gospodarstva na tradicionalan način uzgoja dobiti ekološki i ekonomski vrijedniji proizvod. Pojedini proizvođači bi se trebali zainteresirati za posebnu kvalitetu svježeg mlijeka i posebne vrste prerađevina jer time mogu ostvariti dodatnu vrijednost proizvodnji na farmi.

Kad god se govori o cijenama mlijeka u Republici Hrvatskoj i našoj konkurentnosti, odnosno nekonkurentnosti, uvijek su glavni „krivci“ visoki troškovi proizvodnje, odnosno repromaterijala.

Krajem 2014. godine cijena nafte pala je i svi su očekivali da će biti niži troškovi poljoprivredne proizvodnje jer se konstantno ističe snažan utjecaj cijene energenata na cijenu koštanja.

Povećanje otkupne cijene mlijeka od 13 % u EU-u unutar prvog dijela 2014. godine utjecalo je na rast prodajne cijene mlijeka i sira, odnosno cijene su bile različite u zemljama članicama od +8 % u Njemačkoj do +1 % u Francuskoj. No, u drugom dijelu godine dolazi do smanjenja proizvođačkih cijena, ali i daljnji rast prodajnih cijena kod većine zemalja članica.

U prosincu 2014. godine prosječna cijena mlijeka bila je 0,33 eura/kg, a u prosincu 2013. godine 0,40 eura/kg, odnosno smanjena je za 18 %. Na godišnjoj razini cijene su niže oko 30 % u Nizozemskoj i Belgiji, a 20 % su niže u Njemačkoj, Irskoj, Danskoj, Poljskoj, Švedskoj i Luksemburgu. U ostalim zemljama članicama pad je oko 10 %.

Tablica 1: Bilanca mlijeka

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Mliječna grla (milijun grla)	23.1	23.1	23.3	23.3	23.1	23.0
EU-15	17.5	17.6	17.8	17.9	17.9	17.8
EU-N13	5.6	5.5	5.4	5.4	5.3	5.2
Mliječnost (kg/grlu)	6426	6465	6482	6744	6876	6968
EU-15	7092	7049	7038	7288	7415	7496
EU-N13	4362	4594	4658	4928	5060	5169
Proizvodnja mlijeka (milijun tona)	151.9	152.2	153.9	160.4	162.4	163.4
EU-15	124.1	124.1	125.7	131.0	132.6	133.4
EU-N13	27.8	28.1	28.1	29.4	29.8	30.0
Potrošnja za telad (milijun tona)	3.5	3.5	3.5	3.6	3.6	3.7
Potrošnja na farmi (milijun tona)	8.7	8.6	9.1	9.2	9.4	9.6
Isporučeno mljekarama (milijun tona)	139.6	140.0	141.2	147.6	149.4	150.1
EU-15	120.4	120.0	121.4	126.6	128.1	128.7
EU-N13	19.2	20.0	19.9	21.0	21.3	21.4
Udio isporuke (%) ¹	91.9	92.0	91.8	92.0	92.0	91.9
EU-15	97.0	96.7	96.5	96.6	96.6	96.5
EU-N13	69.2	71.3	70.6	71.5	71.6	71.5
Mliječna mast (%)	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
Proteini (%)	3.4	3.4	3.4	3.4	3.4	3.4

Mnoge prognoze su predviđale porast isporučenog mlijeka, ali samo pojedini su dosegli stopu rasta od 4,5 %. U 2014. rast je bio 6 % za većinu zemalja članica. Rumunjska je imala 13 % veću isporuku i ta zemlja predstavlja samo 5 % EU-N13 isporuke. EU-N13 obuhvaća: Češku, Poljsku, Slovačku, Estoniju, Cipar, Letoniju, Litvu, Maltu, Mađarsku, Sloveniju, Bugarsku, Rumunjsku i Hrvatsku.

4. ZAKLJUČAK

Republika Hrvatska nema problem s prekoračenjem kvota jer nemamo dovoljnu količinu proizvodnje koja bi zadovoljila vlastite potrebe. Nažalost, kod nas se ovakva vrsta proizvodnje iz dana u dan gasi. Potrebno je proizvodnju restrukturirati i učiniti konkurentnijom nekim metodama, primjerice prilagođavanjem obroka. Mi smo suočeni s uklanjanjem grla s naših farmi i smanjivanjem proizvodnje zbog gašenja iste, iako je to kriva postavka, postoje i druga rješenja. Ne treba se smanjivati broj grla na farmama, nego se prilagoditi zahtjevima tržišta, pratiti tržišne signale i pravodobno reagirati.

Naš mljekarski sektor nije bio izrazito uključen u zaštićene oznake izvornosti, tradicionalnosti i zemljopisnog podrijetla zbog kompliciranog pristupa i administrativnih zahtjeva, posebice za mala gospodarstva, a upravo ovakvi proizvodi su zanimljiviji izvoznom tržištu.

Ukidanje kvota ogroman je napredak u smislu pojednostavljenja Zajedničke poljoprivredne politike i jedan od temeljnih zahtjeva svih koji se bave poljoprivredom. Povećava se broj stanovnika, povećava se dohodak, mijenjaju se prehrambene navike potrošača i to su dobri razlozi za optimizam. Također je potrebno ulagati u razvoj gospodarstva, treba biti prepoznatljiv na svjetskom tržištu, uvoditi inovacije poput mlijeka u prahu za dojenčad, hranu za sportaše, dodatci prehrani i slično.

¹udio isporuke je mlijeko isporučeno mljekarama u odnosu na ukupno proizvedeno podatci za 2015. i 2016. temelje se na predviđanjima

ECONOMICS OF PRODUCTION, RESTRUCTURING AND COMPETITIVENESS IN THE DAIRY SECTOR LINKED TO THE ABOLITION OF QUOTAS

Marina Gašić, mag.ing.agr., Croatian Employment Service
Beketinci, Čepinska 148, 31 403 Vuka; Croatia
Telephone: 00385-91-189-5040 E-mail: gasic.marina04@gmail.com

ABSTRACT

In the capital city of EU, Bruxelles, there was a rally of milk producers on the day of abolition of milk quotas, which was joined by our own producers. Countries with developed dairy production expect 20% increase in production without economic consequences, however, Croatia has no such market tool because of the loss of a large number of manufacturers, specifically, suppliers of milk. Quotas are not threatening for Croatia because the approved quota is much higher than the amount of the total milk production. According to the European Commission report in December 2013, due to bad climate conditions and the high cost of animal feed, production quota of EU Member States has not been achieved by the lack of about 6%. Good examples are Austria, Cyprus, Poland, Germany, and Denmark which have produced more than their quota. The Common Agricultural Policy provides a practical and organizational support for the Dairy package where there are certain rules for the purchase of milk and its price in the written agreement between producers and dairy industry. During the period of the quota system dairy sector was restructured, that resulted in annual 6% of manufacturers leaving the production. Improving the genetics and efficiency of food leads to an increase in the average yield per cow, although the situation in this regard varies considerably across the EU Member States specialized farms in the EU-15 Member States achieved an average milk yield of 7300 kg/cow for the average herd of 54 cows, while other EU members are eligible for the average milk yield of 5700 kg/cow for the average herd of 19 cows. Due to the structure of the herd we cannot be competitive with farms in the United States which have 115 cows, Australia 258 and New Zealand with 458 cows.

Key words: *abolition of quotas; Common agricultural policy; Dairy package; restructuring and competitiveness*

5. LITERATURA

1. Defilippis, J. (2002). *Ekonomika poljoprivrede*. Zagreb: Školska knjiga
2. Grahovac, P. (2005). *Ekonomika poljoprivrede*. Zagreb: Golden marketing
3. Grgić, Z. (2011). Rizici i upravljanje rizikom u proizvodnji mlijeka. *Mljekarski list* 1; 10-14
4. Grgić, Z. (2010). Promjena na mljekarskoj sceni EU-a. *Mljekarski list* 10; 38-40
5. Grgić, Z. (2009). Promjene u proizvodnji mlijeka, edukacija i stavovi naših proizvođača. *Mljekarski list* 6; 32-35
6. Grgić, Z. (2007). Gospodarsko promišljanje o proizvodnji mlijeka u nas – što smo htjeli, što imamo i što nas čeka. *Mljekarski list* 9; 2-4
7. Grgić, Z. (2007). Ekonomičnost u proizvodnji mlijeka na „malim“ farmama“. *Mljekarski list* 6; 24-25
8. Grgić, Z. (2015). Ukinute kvote od prvog travnja. *Mljekarski list* 5; 6-9
9. Ladišić, S. (2015). Kakve su šanse za opstanak malih OPG-ova u proizvodnji mlijeka. *Mljekarski list* 10; 50-54
10. Šakić Bobić, B. (2015). Gdje smo mi na europskoj mljekarskoj sceni. *Mljekarski list* 10; 46-47
11. Šakić Bobić, B. (2015). Što stvarno djeluje na cijenu mlijeka? *Mljekarski list* 5; 10-12